

Randers Kommune

Bjergby

Landsbyregistrering 2011

Bjergbys historie

Oprindelse

Bjergby er en gammel by, der er beliggende ved hovedvejen mellem Randers og Mariager.

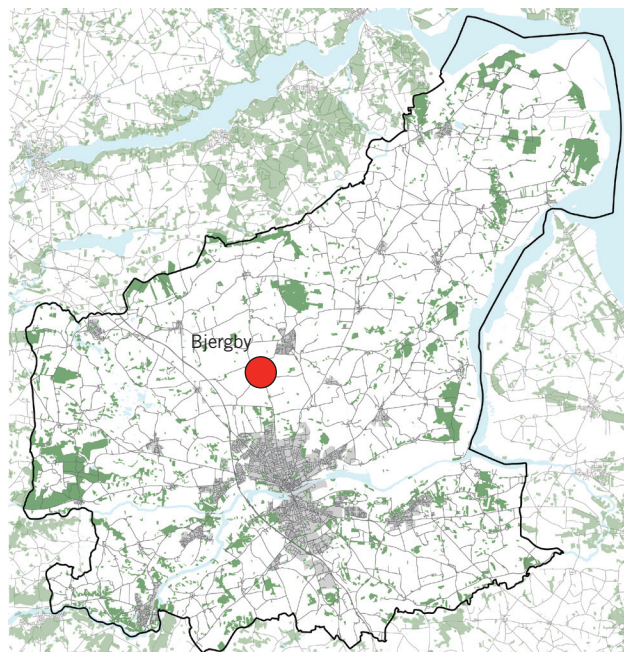
Endelsen '-by' er typisk for vikingetidens landsbyer. Ofte er forleddet afledt af et personnavn. I Bjergbys tilfælde, har man dog givet byen navn efter sin placering, selvom bjerg er en lidt overdrevet betegnelse for den bakke, byen ligger på.

Byudvikling

Bjergby er en uregelmæssig vejforteby, hvor den gamle forte stadig kan anes flere steder i bybilledet. Mariagervejs forløb er med tiden blevet mere og mere dominerende, og i dag må den primært betragtes som en gennemfartsvej.

Bjergby bestod omkring år 1800 af 10 gårde og en småhusbebyggelse beliggende mellem gårdene, som det ses på Original 1-kortet. Småhusene har sandsynligvis været landarbejder- og daglejerboliger.

Strukturen ser ikke meget anderledes ud i dag. Gårdene ligger alle orienteret efter verdenshjørnerne uafhængigt af vejens slyngede forløb ned gennem byen. Få af gårdene er i drift, men de firlængede anlæg står stadig tilbage. Nogen med nyere stuehuse. Småhusbebyggelsen er blevet lidt mere dominerende, da de små landarbejderhuse med tiden er skiftet ud med parcelhuse. Men strukturen er stort set også bevaret her. Det samme gælder udskiftningsstrukturen, der består af en karakteristisk stjerneudstykningsstruktur af landbrugsjorden mod syd og en mindre

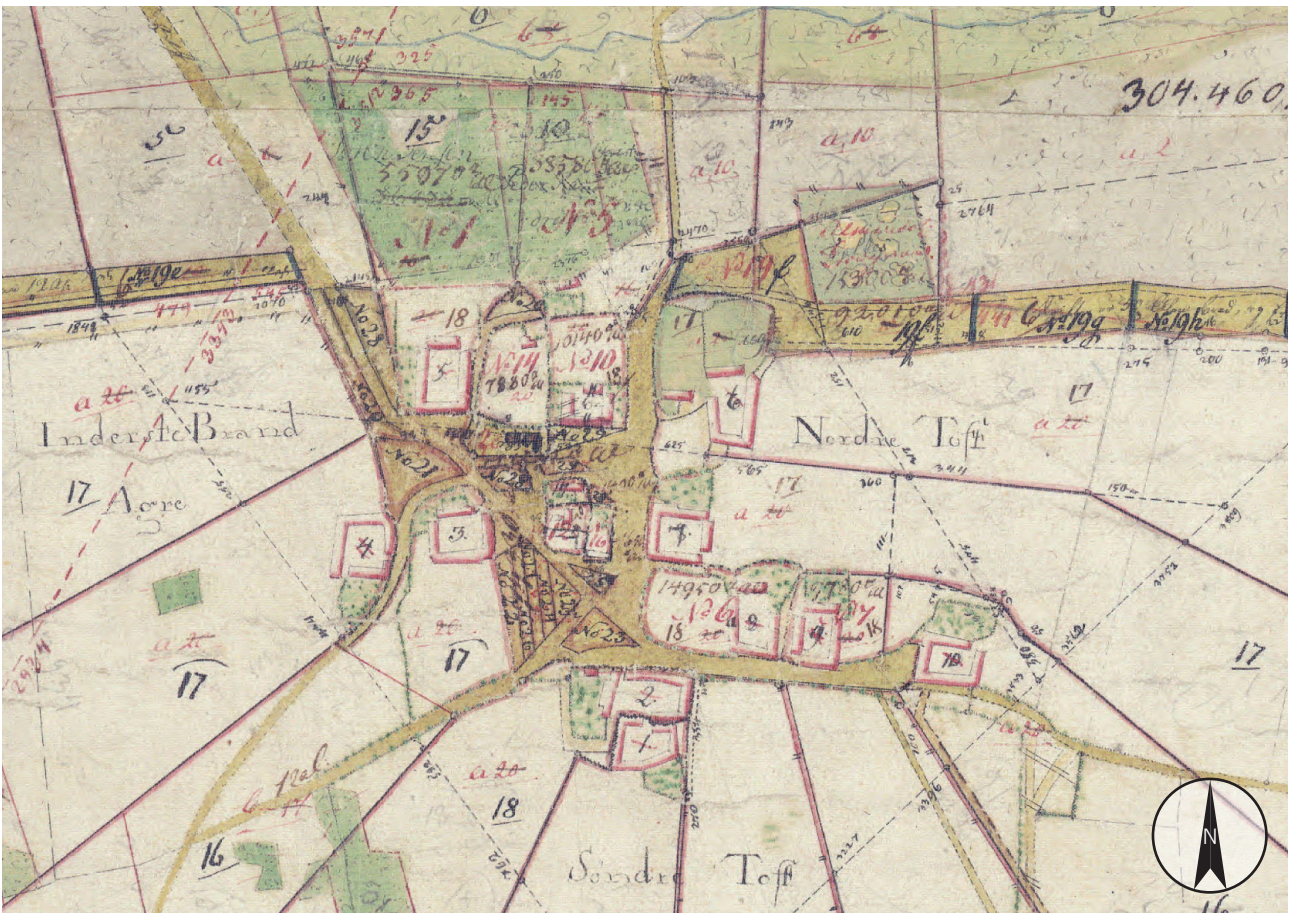
konsekvent kamudstykningsstruktur af dalstrøget mod nord.

Bjergby Kirke blev revet ned i 1553 for at materialerne kunne indgå i grundvolden til slotsmøllen ved Dronningborg.

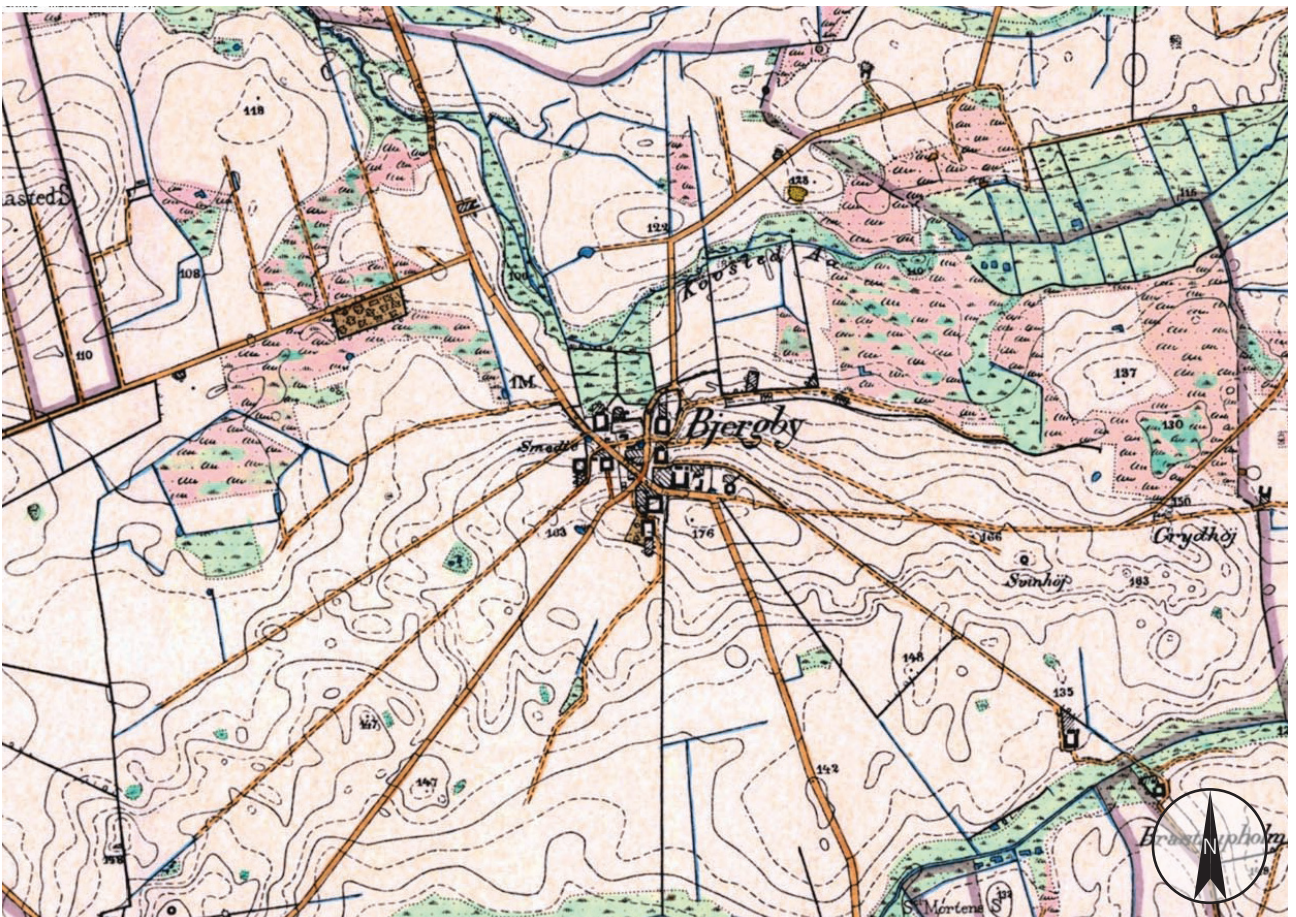
Bakken og gårdstrukturen står i dag fortsat som det dominerende træk ved byen, der har 67 indbyggere i 2011.

Luftfoto 2010. Bjergby med Kousted Å lige nord for og stjerneudskiftede marker mod syd.

Original 1-kort, 1781 over Bjergby, 1:5.000. Gårdene ligger lidt uorganiseret i grupper omkring den udflydende vejforste.

Målebordsblad, 1842-1899, 1:20.000.

Topografi og landskab

Landskab

Kousted Ådal nord for Bjergby og dalstrøget omkring Borup Møllebæk mod syd præger landskabet omkring landsbyen markant. Generelt er terrænet kuperet, men der ses også større og blødere strøg, hvor landskabet forekommer mere roligt og fladt. Det er primært nordøst for Bjergby.

Beliggenhed

Bjergby ligger på et lille moræneplateau mellem de to dale. Her strækker landsbyen sig fra toppen af morænen og ned langs den nordlige skrænt mod Kousted Å. Bjergbys gårde ligger i en fin krans omkring bymidten, hvor fra landskabet falder let til alle sider.

Inde i Bjergby er terrænet småbakket, og vejene bugter sig op og ned i byens landskab. De bugtede veje er med til at give byen rummelighed og skaber perspektiv, når man bevæger sig gennem byen.

Bjergby er stjerneudskiftet i slutningen af 1700-tallet. Der er dog kun meget få spor tilbage i landskabet efter udskiftningen, hvor naturhegn, diger eller grøfter ellers ofte markerer en sådan udskiftning. Kun mod nord er der tre små beplantningsbælter, der viser nogle brudte stykker af de gamle skel fra stjerneudskiftningen.

Oplevelse

En stor del af Bjergbys landsbykarakter defineres af beplantning, der fortætter byen - særligt langs Mariagervej, hvis snoede forløb ligeledes forstærkes gennem beplantningen. Yderligere danner beplantningen rundt i byens kanter, sammen med det faldende landskab og randen af gårde, en flot afgrænsning mellem landsbyen og det åbne land. Enkelte steder tager bevoksningen dog over og udvisker eksempelvis alléer der tidligere har stået mere solitære og betydningsfulde i landsbybilledet.

Ankomsten til Bjergby fra nordvest via Mariagervej indrammes af to gårdanlæg. Begge stuehuse er relative nye. Det ene er opført i sydeuropæisk stil og ligger dominerende på den venstre side af vejen. På højre side af vejen er der, ud over den nybyggede gård, desuden en signifikant eng, der gennem landskabsformationerne slår et markant slag.

Ankomsten til Bjergby fra den modsatte ende af Mariagervej defineres ligeledes af to tætliggende gårdanlæg på hver deres side af vejen. Begge gårde er af ældre dato. Også den højtliggende gamle skole præger her indgangen til Bjergby.

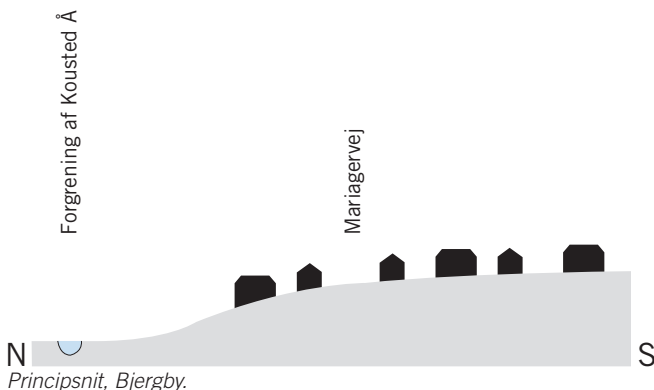
Bjergbys beliggenhed på toppen af bakken betyder, at der findes flere flotte kig, særlig mod nord, ud over Kousted Ådal.

Bjergbyvejs slyngede forløb. Her defineret af beplantning.

Kig ud over landskabet mod nord langs Bjergbyvej.

Funktioner og infrastruktur

Funktioner

Bjergby består næsten kun af gårde, hvor tre af dem stadig er i drift. Dette må siges at være meget pænt, når man tager landsbyens størrelse i betragtning.

Der er i Bjergby ikke nogen offentlige funktioner udover landsbyens forsamlingshus, der til gengæld har en yderst fremtrædende placering lige midt i landsbyen. Der har tidligere i historien ligget en kirke, men den blev slettet allerede i 1553, og der er i dag ikke spor efter den. Skolen fra 1928 er ligeledes lukket, men står stadig i byen og er nu indrettet til boligformål. I tilknytning til den gamle skole er der lavet en nyere tilbygning med fladt tag, der tidligere har været benyttet som udstillingslokale. Det står nu ubenyttet hen, og da bygningen i forvejen ikke falder naturligt ind i den resterende bebyggelse i Bjergby, må det siges ikke at være helt optimalt.

Infrastruktur

Vejstrukturen i Bjergby er med få undtagelser rimelig original. Langt størstedelen af de nuværende veje kan også ses på Original-1 kortet fra 1781. Strukturen er i høj grad præget af byens stjerneudskiftning fra slutningen af 1800-tallet, hvor vejene, ligesom udskiftningerne, stråler ud fra landsbymidten.

Bjergbys primære gade, den slyngede Mariagervej, har et særligt flot forløb. Det slyngede forløb defineres skiftevis af gårde og beplantning, der ligger helt ud til vejen.

Bjergby er godt koblet op til de større byer omkring. Der er kun godt 3 km ad Bjergbyvej til distriktets centerby Spentrup. Der er ca. 8 km ind til Randers direkte ad Mariagervej.

Bjergby forsamlingshus ligger helt centralt i byen.

Den gamle skole er i dag indrettet til bolig.

Bebyggelse, arkitektur og kulturmiljø

Bebyggelsesstruktur

Gårdstrukturen er Bjergbys mest karaktergivende træk. Gårdene er næsten uden undtagelse firlængede anlæg og ligger tilsyneladende spredt i et uorganiseret mønster, men der er alligevel fælles træk. F.eks. ligger gårdene med få undtagelser højt i terrænet, og alle gårde er orienteret efter verdenshjørnerne frem for efter vejnettet. Det betyder, at man oplever man gårdenes hjørner ligge helt ud til vejen, når man bevæger sig gennem byen ad det slyngede vejforløb.

De steder hvor en længe er revet ned, er den i alle tilfælde erstattet med en ny. Eller en rumskabende mur, der kompletterer anlægget, som det er tilfældet med Mariagervej 363.

Arkitektur

Bjergby rummer flere eksempler på egnstypisk gårdbyggeri. Mariagervej 350 har gjort en dyd ud af nødvendighed og man har bl.a. benyttet 25% gule sten, der traditionelt er billigere end røde i facaden. Hele facaden ud mod vejen er opført med spareblændinger, der udnytter murværkets bærende egenskaber som en søjlerække med trykbuer og sparer på materialerne i udsparingerne, hvor muren er tyndere.

Den gamle skole står solidt på bakken lige overfor nr. 350 og er et eksempel på, at en bygning godt kan tilpasses en anden funktion, uden at det medfører et fuldstændigt identitetstab. Skolen står stadig stolt på bakken med antydningen af en skolegård foran.

Bjergbys bebyggelse er SAVE-registreret i Randers Kommuneatlas i 2000, og en række bygninger er vurderet bevaringsværdige.

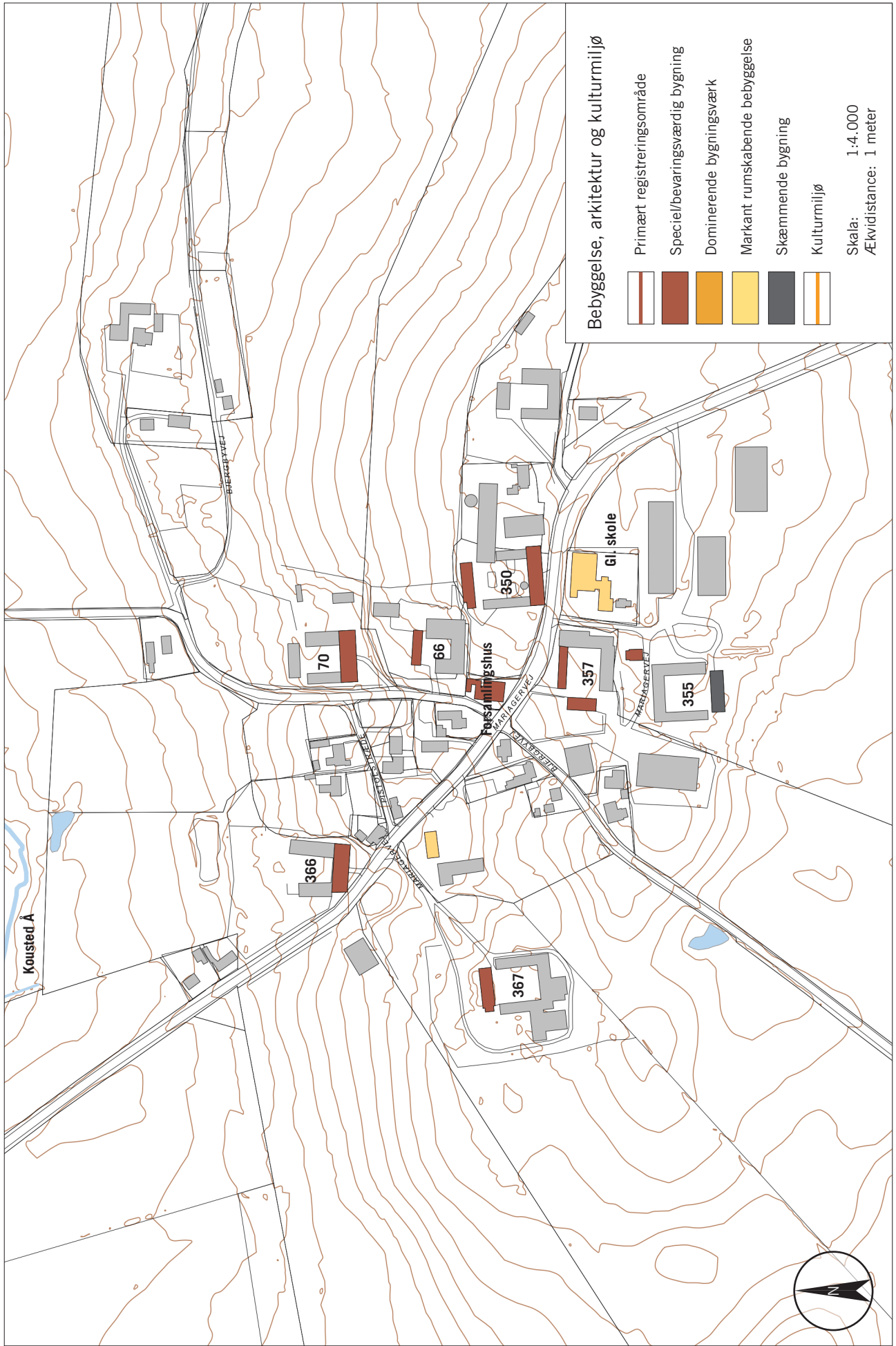
Stuehusene til Bjergbyvej 66, Mariagervej 350, 355 og 367, portlængerne til Bjergbyvej 70 og Mariagervej 366, den nordlige længe til Mariagervej 357 samt forsamlingshuset på Mariagervej 354 er vurderet til en SAVE-værdi på 4. Stuehuset til Wintherseje, Mariagervej 357 er vurderet til 3.

Mariagervej 350, med sin flotte langside med spareblændinger ud mod mariagervej, er Bjergbys mest dominerende gård, og så er den fortsat i drift.

Mariagervej 355 har været forladt i en årrække og er i fremskreden forfald. Stuehuset er ,med sit enkle snit og 14 fag, ellers et flot eksempel på 1800-tallets gårdbyggeri.

Afgrænsning og byggemuligheder

Afgrænsning

Bjergby udgør en samlet bebyggelse og er klart afgrænset af gårde og beplantning. Gårdene ligger hele vejen rundt om småhusbebyggelsen og afslutter byen mod det åbne land. Det betyder, at lige meget hvor man ankommer til Bjergby fra, er det gårdene, der møder én først. Det giver Bjergby en stærk landsbyidentitet.

Én af disse gårde, der dog ikke ligger ved en primær indfaldsvej, er Mariagervej 355. Den er et firlænget anlæg, der som tidligere nævnt er i kraftigt forfald. Hvis (når) gården forsvinder helt, vil rytmen langs Bjergbys sydlige kant blive brudt, hvilket overlader de nyere store driftsbygninger til at definere kanten. Det gør de meget klart, men uden den stedbundne klarhed, der præger de gamle gårde.

Byggemuligheder

Det er svært at pege på byggemuligheder i større omfang i Bjergby. Det er vigtigt at Bjergbys krans af gårde bevares som den afgrænsende bebyggelse, for at fastholde landsbyens identitet.

Mariagervej 355 er oplagt at skifte ud med anden bebyggelse. En boligbebyggelse der kan videreføre gårdens rumdannende egenskaber og afgrænse byen på samme fine vis, er en arkitektonisk udfordring, men ikke en umulighed. Der er potentiale til at etablere boliger med helt unikke kvaliteter på dette sted, da udsigten mod syd er fantastisk.

Den gamle udstillingsbygning, der ligger i relation til den gamle skole på Mariagervej 351, står tom og skiller sig negativt ud i landsbybilledet. Her kan evt. opføres en anden bebyggelse.

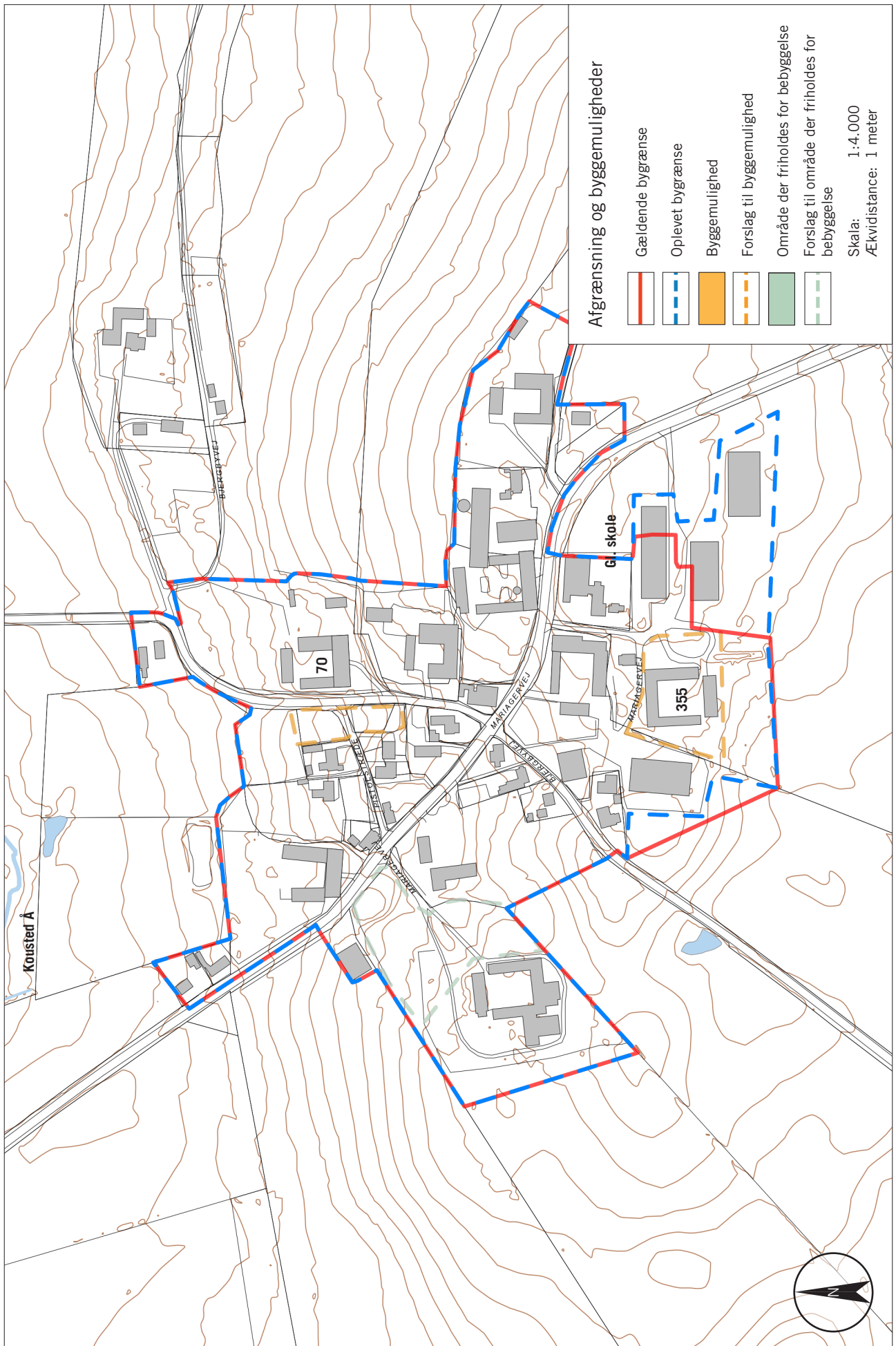
På hver side af Pistolstræde, hvor denne støder ud til Bjergbyvej, kan der indpasses to mindre bebyggelser uden at bryde med landsbyens struktur og gårbilledet. Det er vigtigt, at bebyggelsen nord for Pistolstræde placeres lavt, så gården Bjergbyvej 70 fortsat opfattes som højtliggende.

De store landbrugsbygninger ligger, så de kan ses langvejs fra. Især nyere driftsbygninger forholder sig desværre ikke altid til landskabet.

Landbrugsbygninger dominerer kraftigt med deres formålbestemte anvendelse.

Sammenfatning

Bjergby ligger meget karakteristisk i landskabet, med udsigt mod syd og Kousted Å, løbende i et dalstrøg mod nord. Oplevelsen af byen karakteriseres ved den krans af gårde, der afslutter bebyggelsen hele vejen rundt.

Byen gennemskæres af Mariagervej, hvorfra man kan opleve gårdene, der for de flestes vedkommende ligger med hjørnet ud til vejen. Flere af gårdene er fortsat firlængede, men der er foretaget mange ombygninger. Bjergby forsamlingshus ligger midt i byen, der ellers kun består af gårde og beboelseshuse.

På byens sydkant ligger den forfaldne gård Mariagervej 355 og skæmmer oplevelsen af byen. Gården er et trist syn og et tydeligt symbol på de negative konsekvenser af landbrugets udvikling.

Sårbarheder

Bjergby har en karakteristisk beliggenhed på en bakke, som er sårbar overfor udbygning.

De gamle firlængede gårde er sårbare overfor forfald. Ældre bygninger kræver særlig vedligeholdelse og forståelse for deres karakter og arkitektur. Om- og tilbygninger samt nedrivninger ændrer gårdenes og dermed også byens miljø og rum markant.

Anbefalinger

Beplantningen i Bjergby er meget karaktergivende for byen. Derfor er det også vigtigt, at den fortsat indgår som rumskabende element inde i landsbyen og afgrænsende element på kanten af landsbyen.

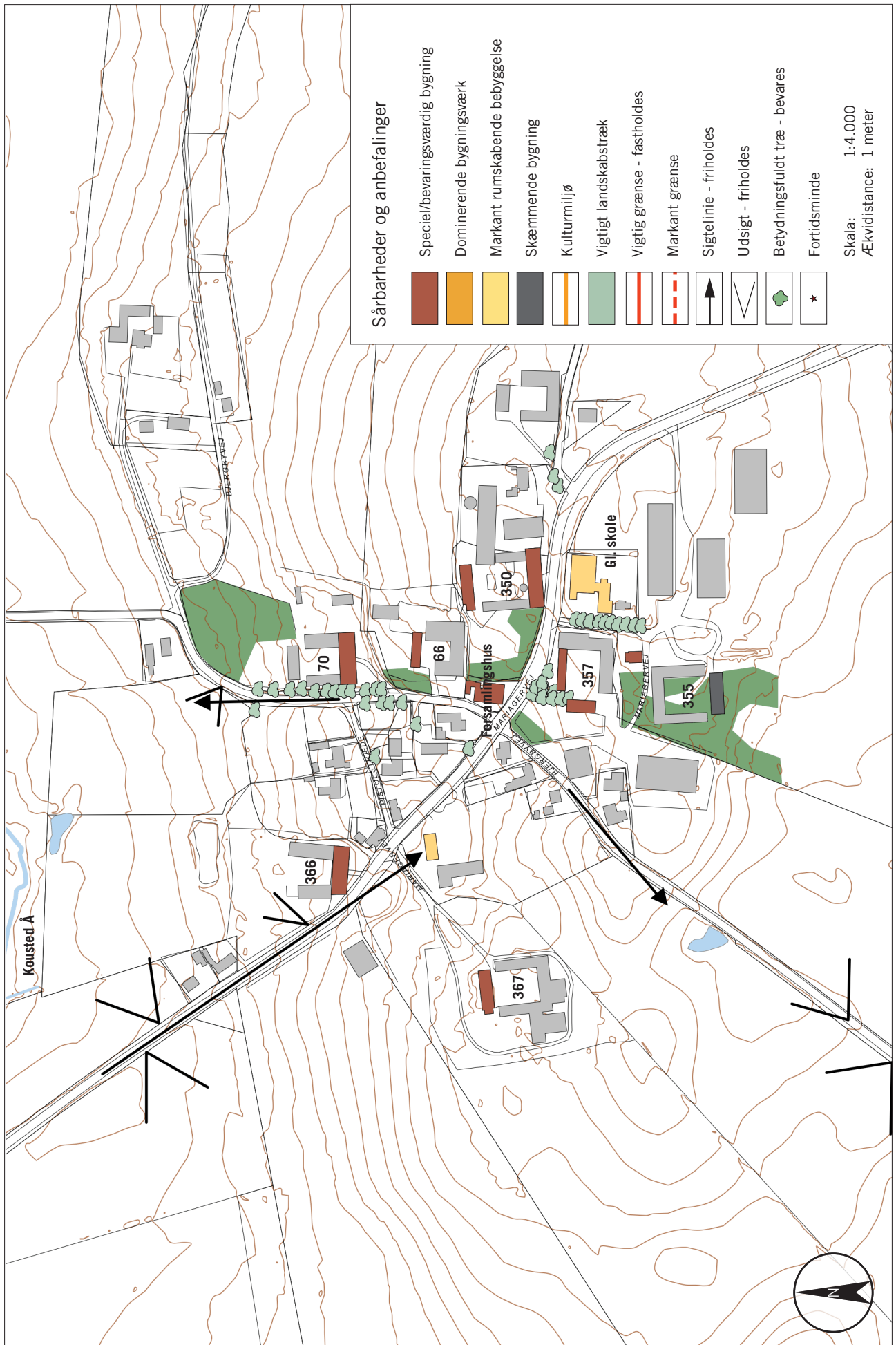
- Der bør ryddes op i den beplantning der slører alléer og anden rumskabende og afgrænsende beplantning.
- De firlængede gårde bør bevares og behandles med særlig omhu, da de udgør Bjergbys primære struktur.
- Gårdanlægget Mariagervej 350 bør revurderes, da det vurderes at længen ud mod Mariagervej er særdeles bevaringsværdig.

Stuehuset til Bjergbyvej 66 er vurderet til 4 på SAVE-skalaen og er meget bevaringsværdigt.

Mariagervej 366. Det gamle længehus er erstattet af et nyt stuehus i 2 etager. Placeringen i anlægget er dog stadig den samme.

Stadsarkitektens Kontor
Randers Kommune
Laksetorvet 1
8900 Randers
www.randers.dk